

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ จะเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ความหมายของสารนิเทศ
2. ความสำคัญของสารนิเทศ
3. ความหมายของเจตคติ
4. ประโยชน์ของเจตคติ
5. ลักษณะของเจตคติ
6. การเกิดเจตคติ
7. การวัดเจตคติ
8. เครื่องมือวัดเจตคติ
9. วิธีการสร้างแบบสอบถาม
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

1. ความหมายของสารนิเทศ

สารนิเทศ หมายถึง สัญลักษณ์ของเนื้อหาของสาร ซึ่งแปลมาจาก ภาษาอังกฤษ คำว่า information (บุญเลิศ ศุภคิลก. 2520 : ส. 44) ซึ่งสอดคล้องกับ สมควร กวียะ (2523 : 4) ให้ความหมายของสารนิเทศว่า หมายถึง เนื้อหาของสารที่อยู่ในรูปของข่าว เนื้อหาที่ให้ความบันเทิง เนื้อหาที่ให้สาระความรู้ต่าง ๆ เช่น ความรู้ทางด้านอาชีพ ประกาศ แจ้งความ เป็นต้น และราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของ คำว่า สารสนเทศ หรือสารนิเทศว่า หมายถึง คำสั่ง ข่าวสาร ใบบอก และ วิทธีมอร์ และโยวิทส์

(Whittemor and Yovits. 1974 : 29) ได้ให้ความหมายของคำว่า information หมายถึง กลุ่มของสถิติ ตัวเลข ข้อมูล ถ้อยคำข่าวคราวที่อยู่ในสาร และ อู๋ทัย วรณกุล (2529: 6) ให้ความหมายว่าสารนิเทศหมายถึง ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งมีผู้ทำให้เกิดขึ้น รวบรวมเก็บข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ

ความหมายข้างต้นที่กล่าวมาสรุปได้ว่าสารนิเทศหมายถึง ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ที่ผ่านกระบวนการประมวลผล และสามารถนำมาใช้ได้ทันที

2. ความสำคัญของสารนิเทศ

สารนิเทศมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน ต่อการศึกษา ต่อการทำงานต่าง ๆ มากมาย หากผู้ใช้สารนิเทศรู้จักเลือกสรร และใช้สารนิเทศที่ถูกต้องกับการเวลาจะทำให้เกิดประโยชน์มากมายต่อผู้ใช้สารนิเทศนั้น ๆ และ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2533 : 11-12) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของสารนิเทศว่ามีดังนี้

1. ทำให้สามารถต่อสู้ได้ดีกับสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่รู้จบ และอาจเป็นอันตรายถึงชีวิต บุคคลทำการเสาะแสวงหาข้อมูล เพื่อนำมาประมวลเข้าเป็นความรู้ สำหรับต่อสู้กับสิ่งแวดล้อมได้แล้วยังอาจนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่แวดล้อม มาเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ ทำให้มีปัจจัยในการดำรงชีวิต อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค สามารถประกอบการทำงานอาชีพได้

2. ทำให้สามารถต่อสู้กับความไม่รู้ของตนเองในเรื่องที่จำเป็นต้องรู้การแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาติเกิดความเข้าใจในความเติบโตของร่างกาย ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์ สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น ที่อยู่ร่วมกันได้ดี แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างกันได้ เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาเกี่ยวกับธรรมชาติและมนุษยชาติ

3. ทำให้สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ตัดสินใจในการแก้ปัญหา และการกระทำหรือไม่กระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ เพราะมีความรู้ ข้อมูล ข่าวสารในปัญหาที่จะต้องแก้ไข หรือในเรื่องที่ ต้องกระทำหรือไม่กระทำ สารนิเทศที่ถูกต้อง ครบถ้วน และทัน

เวลา เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

4. ทำให้เกิดความเจริญทางจิตใจ มีความสงบเยือกเย็น รู้จักควบคุมอารมณ์ที่ไม่พึงปรารถนา เป็นอิสระเสรีจากสิ่งต่าง ๆ รู้จักความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเมตตากรุณา รู้จักความสวยงามในธรรมชาติ และศิลปกรรมซึ่งรวมวราธรรมอยู่ด้วย เกิดความเพลิดเพลินในการศึกษาทางศาสนาและศิลปกรรม สิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นแก่ชีวิตของคนเราอย่างมาก

5. ก่อให้เกิดการศึกษา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาสังคม การที่บุคคลหรือมหาชนมีความสามารถเข้าถึงสารนิเทศ ที่ปรากฏในรูปลายลักษณ์อักษร จะช่วยขจัดความไม่รู้หนังสือ ขจัดความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ ก่อให้เกิดความรู้ และการศึกษาถึงสิ่งที่ยังไม่รู้ ซึ่งมีผลต่อสังคม ทำให้เป็นสังคมที่เจริญ ก้าวหน้า

6. รักษาไว้และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมความสามารถในการเขียนหรือบันทึกความรู้ลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ความรู้ทั้งหลายมีประโยชน์มาก และไม่สูญหายความสามารถในการอ่าน หรือรู้จักถอดรหัส เพื่อเข้าถึงสารนิเทศ จะช่วยอนุรักษ์ พัฒนา และถ่ายทอดให้กับบุคคลในรุ่นต่อไปได้

7. เสริมสร้างความรู้ ความสามารถทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ การพาณิชย์ และความรู้อื่น ๆ ที่เป็นพื้นฐานจำเป็นต่อการพัฒนาสังคม

จะเห็นได้ว่าการรับสารนิเทศและการรู้จักใช้สารนิเทศให้เป็นประโยชน์ถูกต้องกับการเวลา มีความสำคัญและมีคุณค่าทั้งต่อตนเอง มหาชน สังคม ตลอดจนประเทศชาติ

3. ความหมายของเจตคติ

คำว่า "เจตคติ" เดิมใช้คำว่า "ทัศนคติ" เป็นศัพท์บัญญัติทางวิชาการ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Attitude" (กรมวิชาการ. 2521 : 23) ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "Aptus" แปลว่า ความเหมาะสม (Fitness) (Webster. 1983 : 122) จากความหมายที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาได้กล่าวไว้จะเห็นว่า คำว่า "เจตคติ" และ "ทัศนคติ" เป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน ซึ่งเดิมใช้คำว่า "ทัศนคติ" แต่ปัจจุบันใช้คำว่า "เจตคติ" ในความหมายของ "Attitude" ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของเจตคติไว้ดังนี้

สาเวียง บุญเรืองรัตน์ (2524 : 8) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่าหมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ความรู้สึกนี้อาจเป็นความรู้สึกที่ดี เห็นด้วยชื่นชอบต่อสิ่งเหล่านั้น หรืออาจมีความรู้สึกที่ไม่ดี ไม่เห็นด้วย ไม่นิยมชมชอบต่อสิ่งนั้น หรืออาจเป็นความรู้สึกเฉย ๆ ไม่ยินดียินร้าย เป็นความเฉยเมยต่อสิ่งต่าง ๆ

กูต (Good. 1973 : 46) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ความโน้มเอียงหรือแนวโน้มของคนที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า ของสถานการณ์ หรือค่านิยมโดยปรกติจะแสดงออกมาพร้อมกับความรู้สึกและอารมณ์ เจตคติไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่จะอ้างอิงได้จากพฤติกรรมที่แสดงออก ทั้งที่เป็นภาษาและไม่เป็นภาษา

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า เจตคติหมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ ซึ่งจะเป็นตัวชี้ให้บุคคลนั้น ๆ แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาไม่ว่าจะเป็นในเชิงลบหรือเชิงบวก หรือ จะชื่นชอบ มากน้อย หรือเฉยเมยต่อสิ่งต่าง ๆ

4. ประโยชน์ของเจตคติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526 : 5 ; อัจฉรา สุขารมภ์. 2524 : 164; Petty and Cacioppo. 1982 : 7) ได้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ผู้บุคคลเข้าใจสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา สามารถจัดระบบสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราได้
2. ช่วยให้ผู้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางอย่างที่จะนำความไม่พอใจมาสู่ตนเอง
3. ช่วยให้ผู้บุคคลปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนได้ ทั้งนี้เพราะปฏิกิริยาที่บุคคลแสดงออกนั้นส่วนมากจะแสดงออกในสิ่งที่นำความพอใจมาให้ตนเอง
4. ช่วยให้เราทราบถึงค่านิยมต่าง ๆ ของบุคคล เนื่องจากเจตคติเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยม ดังนั้นเจตคติจึงเป็นเครื่องมือที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมเฉพาะอย่างของบุคคล

5. ช่วยให้เกิดค่านิยม และความขึ้นชอบตอเนื่องไปถึงสิ่งอื่น ๆ นั่นคือเมื่อบุคคลมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเมื่อบุคคลอื่นมีเจตคติตามแนวของตน บุคคลนั้นก็จะแสดงความขึ้นชอบตอบุคคลอื่นด้วย

5. ลักษณะของเจตคติ

อัจฉรา สุขารมณ์ (2524 : 160) ได้อธิบายถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเป็นสภาวะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการคิด และการกระทำ ส่งผลให้บุคคลมีท่าที แสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง
2. เจตคติเป็นสภาพความพร้อมทางจิตใจหรืออารมณ์ของบุคคล ซึ่งแฝงอยู่ภายใน และพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ทันที
3. เจตคติเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้อง
4. เจตคติมีลักษณะที่มั่นคงถาวร ยากแก่การที่จะเปลี่ยนแปลงได้ในเวลาอันรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากเจตคติที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นประกอบด้วยกระบวนการคิดอย่างถี่ถ้วน มีการประเมินผล สรุป และจัดระเบียบความเชื่อซึ่งใช้เวลาในกระบวนการนี้พอสมควร ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงเจตคติจึงต้องอาศัยเวลาและกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงด้วย
5. เจตคติของบุคคลไม่ว่าเรื่องใด ๆ อาจมีได้ทั้งในทางที่ดี หรือไม่ดี
6. เจตคติมีความหมายอ้างอิงถึงบุคคลและสิ่งของเสมอ เช่นเจตคติต่อบุคคล ต่อสังคม สถาบัน สิ่งของ ค่านิยม และความนึกคิดต่าง ๆ เป็นต้น
7. การวัดเจตคติสามารถวัดจากลักษณะสามมิติ ดังนี้
 - 7.1 มิติด้านทิศทาง คือการวัดเจตคติได้ในทางบวกหรือทางลบ
 - 7.2 มิติด้านปริมาณ คือ การวัดเจตคติในด้านความพอใจมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด
 - 7.3 มิติด้านความเข้ม คือ การวัดเจตคติในด้านความมั่นคงของจิตใจที่มีต่อเจตคติมีมากน้อยเพียงใด

ประติพันธ์ อูปรมย์ (2518 : 114) ได้สรุปลักษณะสำคัญของเจตคติไว้ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือเกิดจากประสบการณ์มิใช่มีมาแต่กำเนิด หมายถึง บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดนั้นจะต้องมีประสบการณ์ต่อสิ่งนั้นเสียก่อน
2. เป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการคิด กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีเจตคติเช่นใดต่อสิ่งใด เจตคตินั้นย่อมมีผลต่อความคิดของบุคคลนั้นด้วย
3. เป็นสภาพทางจิตใจที่มีความถาวรพอสมควร เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ค่อนข้างยาก เพราะเมื่อบุคคลเกิดจากเจตคติอย่างใดต่อสิ่งใด การที่จะเปลี่ยนเจตคติไปเป็นอย่างอื่นจำเป็นต้องอาศัยเวลานานพอสมควร และบางครั้งแม้จะใช้เวลานานเท่าใดก็ตาม ยังไม่สามารถเปลี่ยนเจตคติเดิมได้

ไทรแอนดิส (Triandis. 1971 : 3) ได้พูดถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติมีลักษณะเป็นสภาวะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำมีผลทำให้บุคคลแสดงท่าทีในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทางใดทางหนึ่ง
2. เจตคติมีความหมายที่อ้างอิงถึงตัวบุคคล หรือสิ่งของเสมอ กล่าวคือ เจตคติเกิดจากสิ่งที่มีตัวตนและสามารถอ้างอิงได้
3. เจตคติเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด แต่จะเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง

จากลักษณะของเจตคติที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ดังนี้

1. เจตคติเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ และการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล
2. เจตคติเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของแต่ละคนและมีอิทธิพลต่อการแสดงความรู้สึกรู้สึกคิด
3. เจตคติเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีลักษณะที่ค่อนข้างคงที่ และเปลี่ยนแปลงยาก แต่อาจจะเปลี่ยนไปได้เพราะสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

6. การเกิดเจตคติ

การเกิดเจตคติเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ ซึ่งประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526 : 87-91) ได้กล่าวถึงการเกิดเจตคติได้ใน 3 ลักษณะดังนี้

1. การเกิดจากความรู้ความเข้าใจ จากสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันที่บุคคลได้สัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ และมักจะจำแนกสิ่งที่ได้รับและได้สัมผัสนั้นโดยรวมสิ่งที่เหมือนกันหรือคล้ายกันเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้เกิดความคิดความเข้าใจในความหมายและเกิดความคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้ง่ายขึ้น และบุคคลจะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์ที่คล้ายกันด้วยปฏิกิริยาที่คล้ายกัน

2. การเกิดจากความรู้สึก ได้แก่ความรู้สึก หรืออารมณ์ที่เป็นไปในด้านบวกหรือในด้านลบในทางสรีรวิทยา อารมณ์จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์ที่มาเข้าให้บุคคลนั้นแปลความหมายต่อสิ่งเร้า การให้รางวัลจะมีผลทำให้เจตคติของบุคคลเปลี่ยนไปได้มากกว่าการทำโทษ และองค์ประกอบที่มีผลต่ออารมณ์ในทางที่ดีคือ ความคุ้นเคย

3. พฤติกรรม ปทัสฐานทางสังคม จะมีอิทธิพลต่อเจตคติทางด้าน พฤติกรรม เพราะปทัสฐานทางสังคมเป็นความคิดที่กลุ่มชนเชื่อว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และควรกระทำ ปทัสฐานทางสังคมขึ้นอยู่กับเชื้อชาติ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะควบคุมการประพฤติปฏิบัติ หรือการแสดงออกของบุคคล

ประดินันท์ อุปรมย์ (2518 : 115) ได้กล่าวถึงลักษณะการเกิดเจตคติไว้ ดังนี้

1. เกิดจากการได้รับประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเข้มข้นรุนแรง
2. เกิดจากการได้รับเจตคติของผู้อื่นมาเป็นของตน
3. เกิดจากการได้รับประสบการณ์หลาย ๆ อย่างไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ทางตรงหรือว่าทางอ้อม

จากที่กล่าวมาเรื่องการเกิดเจตคติ จะเห็นได้ว่าเจตคติเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1. เกิดจากการได้รับการเรียนรู้และประสบการณ์มาแต่เด็ก
2. เกิดจากการได้รับประสบการณ์ที่ประทับใจ

3. รับเจตคติของคนอื่น มาเป็นของตนเอง
4. ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางสังคม เช่น ศาสนา เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี
5. เกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชน

7. การวัดเจตคติ

การวัดเจตคติเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะมีตัวแปรแทรกซ้อนมาก แต่ก็สามารถวัดเจตคติได้ ซึ่งมีวิธีการดังนี้ (Edwards. 1957 : 195-196)

1. วิธีการวัดโดยการถามโดยตรง เป็นวิธีที่ง่าย และตรงไปตรงมามากที่สุด ถ้าต้องการทราบความคิดเห็น หรือความรู้สึกส่วนตัวของบุคคลใดที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ผู้วัดจะถามบุคคลผู้นั้นโดยตรงเลยว่า เขามีความรู้สึกหรือคิดเห็นอย่างไรต่อสิ่งนั้น วิธีนี้มีข้อจำกัดอยู่ว่าผู้ถามอาจจะไม่ได้รับคำตอบที่แท้จริง เพราะผู้ตอบอาจเกิดความเกรงกลัวต่อการแสดงความคิดเห็น วิธีแก้ที่ดีที่สุดคือ การทำบรรยากาศให้ผู้ตอบรู้สึกเป็นอิสระ คำตอบนั้นต้องเป็นความลับ รู้กันเฉพาะผู้ถามกับผู้ตอบเท่านั้น และจะต้องให้ผู้ตอบแน่ใจว่า ผลของการตอบจะไม่กลับมากระทบกระเทือนสถานภาพของผู้ตอบ

2. วิธีวัดทางอ้อม เป็นการวัดจากการสังเกตพฤติกรรม คือถ้าต้องการทราบว่าใครมีความคิดเห็นหรือรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไร ผู้วัดสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมบางอย่างของบุคคลได้ แต่วิธีนี้มีข้อจำกัดคือ พฤติกรรมบางอย่าง ของบุคคลอาจไม่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เห็นได้ชัดเจน และทำให้ผู้วัดไม่สามารถสรุปได้ว่า เจตคติของบุคคลนั้นเป็นอย่างไรในเรื่องนั้น ๆ

3. วิธีการวัดโดยการสร้างข้อความ เป็นการวัดโดยการสร้างข้อความที่เป็นเชิงข้อคิดเห็นเพื่อเร้าให้ผู้ตอบแสดงเจตคติต่อสิ่งนั้นในเชิงที่ว่า เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยต่อข้อความนั้น ๆ

8. เครื่องมือวัดเจตคติ

สกอตต์ (Scott. 1968 : 206-210) ได้เสนอแนวความคิดในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติว่า จำเป็นต้องศึกษาลักษณะของเจตคติดังนี้

1. ทิศทางของเจตคติ แสดงออกได้ 2 ทางคือ

1.1 เจตคติเชิงนิมาน หรือ เจตคติทางบวก เป็นความโน้มเอียงของอารมณ์ ในทางชอบใจ พึงพอใจ คล้อยตามหรือเห็นด้วย ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา หรือปฏิบัติต่อสิ่งนั้นในทางที่ดี

1.2 เจตคติในเชิงนิเสวหรือเจตคติทางลบ เป็นความโน้มเอียงของอารมณ์ในลักษณะไม่พึงพอใจ เกลียด ต่อต้าน หรือไม่เห็นด้วย

2. ระดับของเจตคติ หมายถึง การที่บุคคลแสดงความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น อาจจะมีความรู้สึกผิวเผินเล็กน้อย หรือลุ่มลึก เจตคติดระดับผิวเผินจะไม่คงที่สามารถเปลี่ยนแปลงง่าย ส่วนเจตคติดระดับลุ่มลึกจะคงทนและเปลี่ยนแปลงยาก

3. ความเข้มของเจตคติ หมายถึงปริมาณความรู้สึกหรือความนึกคิดหรือความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งปรากฏในรูปของความรู้สึกต่อสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด

ในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคตินั้น จะสร้างให้สามารถวัดได้ครอบคลุมทั้งเจตคติทางบวกหรือทางลบ ที่เจตคติดระดับผิวเผินหรือลุ่มลึกเพียงใด มีความรู้สึกต่อสิ่งที่ต้องการวัดมากน้อยเพียงใด การที่ผู้วัดจะทราบได้ก็ขึ้นอยู่กับการสร้างข้อความที่ใช้กระตุ้นให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นออกมาเกี่ยวกับเรื่องนี้ชริกเลย์ และทรูบลัด (Shrigley and Trueblood. 1979 : 74) ได้เสนอว่าข้อความที่ใช้เป็นเครื่องมือวัดเจตคตินั้นควรเป็นข้อความที่กระตุ้นให้ผู้ตอบเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

1. ตนเอง

2. สังคม

3. พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ จากข้อความที่สร้างขึ้นนี้ เมื่อเรานำมารวมกันเป็นชุด เรียกว่า "แบบสอบถาม"

9. วิธีการสร้างแบบสอบถาม

เทคนิคการสร้างแบบสอบถามเพื่อวัดเจตคติที่นิยมกันนั้นมีอยู่ 4 วิธี แต่ละวิธีจะมีข้อดี และข้อจำกัดแตกต่างกันไป การนำเอาวิธีการใดมาสร้างแบบสอบถามควรทำด้วยความรอบคอบ เทคนิคการสร้างแบบสอบถามทั้ง 4 วิธี สรุปได้ดังนี้ (Khoballa. 1984: 709-723 ; Shrigley and Koballa. 1984 : 111-118)

1. แบบวัดเจตคติตามวิธีของทอร์สโตน หรือเรียกว่า "Thurstone's Equal-Appearing Interval Technique" เป็นแบบวัดเจตคติที่มีวิธีการสร้างค่อนข้างละเอียด เพราะใช้มาตราส่วน ถึง 11 ระดับ ส่วนวิธีการวิเคราะห์นั้นก็ใช้หลักการของความเชื่อพื้นฐานที่ว่า ระดับความเห็นต่าง ๆ มีช่วงห่างไม่เท่ากัน จึงพยายามหาวิธีการเพื่อหาค่าน้ำหนัก ความคิดเห็นของแต่ละข้อ และใช้เกณฑ์ที่ได้เป็นหลักในการวัดความคิดเห็นของผู้อื่น วิธีนี้ใช่ง่าย แต่กระบวนการสร้างการวิเคราะห์ค่อนข้างยุ่งยาก

2. แบบวัดเจตคติตามวิธีของกัทท์แมนหรือเรียกว่า "Guttman's Scalogram Technique" จากการวิเคราะห์ของกัทท์แมน เมื่อทราบตำแหน่งระดับจากคะแนนรวมของบุคคลหนึ่งแล้ว ผู้วัดก็จะสามารถบอกความคิดเห็นหรือความรู้สึกของบุคคลได้ง่ายจากข้อตกลงเบื้องต้นที่ว่า ถ้าผู้ตอบยอมรับข้อความหนึ่งข้อความแล้วก็ต้องยอมรับข้อความทั้งหมดซึ่งทำให้ขาดความเชื่อมั่นในเรื่องความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ

3. แบบวัดเจตคติตามวิธีออสกูต หรือเรียกว่า "The Semantic Differential Technique" เป็นวิธีที่ประหยัดข้อความได้มาก แต่ต้องคิดหาคำคุณศัพท์คู่ (Bipolar Adjective) ที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้ตอบพิจารณา วิธีนี้ไม่ค่อยแพร่หลาย เพราะยุ่งยากในการกำหนดความมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นที่บุคคลนั้นมี ยิ่งกว่านั้นวิธีนี้ยังขาดความคล่องตัวในการวัดเจตคติเฉพาะอย่าง (Specific Attitude)

4. มาตราวัดเจตคติตามวิธีการของลิเคอร์ทหรือที่เรียกว่า "The Summated Rating Technique" เป็นวิธีที่สะดวกที่สุดในกระบวนการสร้างแบบสอบถามเพื่อวัดเจตคติ ผู้สร้าง คือ เรนีส ลิเคอร์ท (Renis Likert) ได้พัฒนาวิธีนี้ขึ้นเพื่อแก้ข้อ

บกพร่องของวิธีการทั้ง 3 วิธี ที่กล่าวมา แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าวิธีนี้จะไม่มีการบกพร่องในการใช้วิธีการนี้คือ ความไม่ไว้วางใจในการกำหนดอารมณ์ของผู้วิจัย จุดอ่อนนี้สามารถแก้ไขได้ โดยการพิจารณาการกระจายของคะแนนจากผู้ตอบ แล้วตรวจสอบความสัมพันธ์กับคะแนนรวม (Adjusted Item-total Correlation) จะทำให้มั่นใจในคุณภาพของเครื่องมือยิ่งขึ้น แบบวัดเจตคติของลิเคอร์ท์นี้ จึงเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย (วิเชียร เกตุสิงห์. 2526 : 19)

แนวทางในการเขียนข้อความหรือคำถามในแบบวัดเจตคตินั้น อัญชลี บุบผาพิบูลย์ (2523 : 51-52) กล่าวว่า มีข้อควรระวังดังนี้คือ

1. หลีกเลี่ยงข้อความที่คาดว่าผู้ตอบทุกคนเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยเหมือนกัน เพราะจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่งของการวัดเจตคติเพื่อจะจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ลักษณะของข้อความหรือภาษาที่ใช้ ควรใช้คำง่าย ๆ สั้น ๆ มีความหมายชัดเจนตรงกับเรื่องที่ต้องการวัดและอ่านแล้วเข้าใจ เพราะแบบวัดเจตคติไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อวัดระดับสติปัญญา หรือวัดความสามารถของผู้ตอบ
3. ควรเป็นข้อความสั้น ๆ ไม่เกิน 20 คำ และไม่ควรมีหลายวรรคตอน เพราะยังมีข้อความมากก็ยังมีแนวโน้มที่จะผิดกฎหมาย
4. หลีกเลี่ยงการใช้ข้อความที่เป็นประโยคปฏิเสธ เพราะยากแก่การทำความเข้าใจและน่าเบื่อหน่าย
5. ข้อความในแบบวัดเจตคติจะต้องครอบคลุมเนื้อหาในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการถาม

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

ยุวดี รัตตัญญู ได้ทำการวิจัย ในปี 2523 เกี่ยวกับการใช้เวลาว่างของนักศึกษาพยาบาลสภาการศึกษาไทย พบว่า นักศึกษาพยาบาลแต่ละชั้นปี ใช้เวลาว่างระหว่างชั่วโมงเรียน สนทนากับเพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 21.35 และรองลงมาคือนอนพักผ่อน ร้อยละ 19.91 ฟังวิทยุ 14.59 และเข้าห้องสมุด ร้อยละ 13.44 วัดอุปสรรคการเข้าใช้

ห้องสมุดคือ เพื่อค้นคว้างานที่ได้รับมอบหมาย ร้อยละ 37.80 และรองลงมาคือ เพื่ออ่านหนังสือหาความเพลิดเพลิน 30.36 และอ่านหนังสือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมตามลำดับ 26.59

อุทัย วรณกุล (2529 : 36-67) ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการสารนิเทศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2528 จำนวน 330 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม ผลของการวิจัยสรุปได้ว่านักเรียนต้องการสารนิเทศประเภทข่าว เหตุการณ์บ้านเมือง การท่องเที่ยว กีฬา แฟชั่น รูปแบบของการได้รับสารนิเทศคือ ฟังจากวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนต์ หรือ วิดีโอ สนทนาซักถามกับบุคคลที่มีความรู้ นักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีความต้องการสารนิเทศด้านพัฒนาตนเอง ด้านการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ และด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่มีแผนการเรียน หรือระดับชั้นต่างกัน มีความต้องการสารนิเทศด้านต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ละออง แก้วเกาะจาก ได้ทำการวิจัยในปี 2530 เกี่ยวกับแหล่งสารนิเทศเพื่อการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล พบว่า นักศึกษาพยาบาลใช้ห้องสมุดเป็นสถานที่ในการศึกษาค้นคว้าร้อยละ 43.57 และใช้วิธีการสนทนาทางวิชาการกับเพื่อน ร้อยละ 56.43

เยาวลักษณ์ คงพูล (2531 : 152-180) ได้วิจัยเรื่อง การรับข่าวสารเกี่ยวกับตำแหน่งงานว่างของคณงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ คณงานที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอในกรุงเทพมหานคร จำนวน 364 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คณงานมีพฤติกรรมการรับข่าวสารแบบอ่านมากที่สุด ร้อยละ 35.44 รองลงมามีพฤติกรรมการรับข่าวสารแบบฟัง และดูชม เท่ากันคือ ร้อยละ 26.92 เป็นพฤติกรรมการรับข่าวสารแบบสนทนาซักถาม ร้อยละ 10.72 ตลอดจนพบว่า วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อที่คณงานเห็นว่า ให้บริการข่าวสารได้รวดเร็ว และทั่วถึง ตลอดจนมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ ในระดับมาก ส่วนกระดานป้ายให้ข่าวสารรวดเร็วทั่วถึงระดับน้อย แหล่งคณงานหาอ่านข่าวได้คือ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุด วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และสำนักงานจัดหางาน

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แหล่งสารนิเทศ ที่นักศึกษา นักเรียน หรือ
คนงานสามารถศึกษา หรือใช้ข้อมูลได้ก็คือห้องสมุด และ วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์เป็นต้น
และ เพศ ระดับการศึกษา มีผลต่อความต้องการรับสารนิเทศ และการใช้แหล่งสารนิเทศ

11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

เอลเลียต (Elliot. 1977 : 2391 A) ศึกษาการใช้ห้องสมุดของนักศึกษา
ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยบอบโจนส์ พบว่านักศึกษาเข้าใช้ห้องสมุดโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ
ครั้งโดยส่วนมากมักใช้เอกสารส่วนตัว นักศึกษาส่วนใหญ่ที่ได้รับการศึกษาเกี่ยวกับการเข้า
ใช้ห้องสมุดอย่างละเอียดจากบรรณารักษ์ มักจะพอใจในบริการของห้องสมุดเพราะมีความ
เข้าใจเกี่ยวกับบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดเป็นอย่างดี

ฟริตแลนด์เลอร์ (Friedlander. 1974 : 9) ใช้แบบสอบถามสำรวจการใช้
สารนิเทศของนักศึกษาและอาจารย์โรงเรียนแพทย์ พบว่า คณาจารย์และนักศึกษานิยมใช้
ห้องสมุด แต่ส่วนใหญ่จะใช้สารนิเทศจากแหล่งที่เข้าถึงง่ายที่สุด